11/04/2021

Η Κλίμακα του Αγίου Ιωάννη και ο σύγχρονος κόσμος

/ Συνεντεύξεις

Τη μεγάλη ασκητική μορφή του Αγίου Ιωάννη του Σιναΐτη, συγγραφέα της Κλίμακος, προβάλει η Εκκλησία την Δ’ Κυριακή των Νηστειών.

Η τοποθέτηση αυτής της οσιακής μορφής του 6ου αιώνα την περίοδο της Αγίας και Μεγάλης Τεσσαρακοστής δεν είναι τυχαία καθώς μέσα από το έργο και τη βιοτή του προβάλλεται το ασκητικό φρόνημα της Εκκλησίας το οποίο αποτελεί μια καθολική υπόθεση για όλους τους χριστιανούς σε όλες τις εποχές.

Για τη προσωπικότητα, το έργο αλλά και το μήνυμα που στέλνει το συγγραφικό και θεολογικό έργο του Αγίου Ιωάννη στο σύγχρονο κόσμο μιλά, στο Διεθνές Πρακτορείο Εκκλησιαστικών Ειδήσεων **ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ (ope.gr)** και τον Νικόλαο Ζαΐμη, **ο π. Χριστόδουλος Κοκλιώτης,** Εφημέριος του Ιερού

Μητροπολιτικού Ναού Αγίου Μηνά Σαλαμίνας και Υπεύθυνος Νεότητας νήσου Σαλαμίνας. Όπως υπογραμμίζει **ο π. Χριστόδουλος** «*η Ορθόδοξη θεολογία μας διδάσκει πως ο Θεός βρίσκεται επέκεινα παντώς χρόνου. Επειδή, λοιπόν, η κλίμακα όπως και ολόκληρη η πατερική γραμματεία είναι έργα θεόπνευστα και αποτελλούν το καταστάλαγμα ασκητικών πόνων και ιδρώτων, αποτελλούν πνευματικό καταφύγιο για τους ανθρώπους κάθε εποχής*».

Αναφερόμενος στο πως το μνημειώδες έργο του Αγίου Ιωάννη, ***η Κλίμαξ,*** μπορεί να δώσει λύσεις στα αδιέξοδα και την παρακμή που πολλές φορές οδηγείται ο σύγχρονος άνθρωπος, τονίζει «*η κλίμακα των αρετών, όπως την παρουσιάζει ο Σιναϊτης Πατέρας, αποτελεί και την κλίμακα εξόδου από την παρακμή. Όμως, επειδή και το πρώτο σκαλοπάτι της κλίμακας αυτής έχει κάποιο ύψος, υπάρχει μία βοηθητική κλίμακα την οποία πρέπει να χρησιμοποιεί για να ανέβει στο πρώτο σκαλοπάτι και η οποία θα τον συνοδεύει στην άνοδό του σε όλες τις βαθμίδες της Κλίμακας έως και την τριακοστή*».

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΟΛΟΚΛΗΡΗ ΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Γιατί η Εκκλησία μας προβάλλει το πρόσωπο του Αγίου Ιωάννη της Κλίμακος μέσα στην Αγία και Μεγάλη Τεσσαρακοστή; Ποιο είναι το μήνυμα το οποίο θέλει να στείλει μέσα από αυτή την ασκητική μορφή;

Οι άγιοι είναι τα πνευματικά πρότυπα των χριστιανών· ο βίος και το παράδειγμα τους συνολικά αποτελούν μια πνευματική ενδυνάμωση των πιστών στον αγώνα της κατά Χριστόν τελειώσεως. Συγκεκριμένα το παράδειγμα του μεγάλου ασκητού του 6ου αιώνος, Αγίου Ιωάννου του Σιναϊτου, μας δείχνει με ενάργεια πως το φρόνημα της Εκκλησίας είναι ασκητικό. Ο αγώνας άλλωστε στο στάδιο της Αγίας και μεγάλης Τεσσαρακοστής είναι κοπιώδης και ανοδικός. Η ασκητική βιοτή είναι καθολική υπόθεση των χριστιανών, δεν αφορά δηλαδή μόνο στην ζωή των μοναχών. Δεν υπάρχει άλλωστε άλλο Ευαγγέλιο και άλλες εντολές για τους μοναχούς και διαφορετικές για τους λαϊκούς. Για τους λόγους αυτούς η Εκκλησία προβάλλει το παράδειγμά του την Δ’ Κυριακή των νηστειών. Μια Κυριακή πριν, έχει προηγηθεί η προσκύνηση του Τιμίου Σταυρού. Η ασκητική ζωή είναι Σταυρός· μα ο Σταυρός είναι χαρά και Ανάσταση . *«Ἰδού γαρ ἦλθε διὰ τοῦ Σταυροῦ χαρά ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ»*.

Ποια είναι η πνευματική κατάσταση που επικρατεί την εποχή δράσης του Αγίου;

Ο Άγιος Ιωάννης έζησε τον 6ο μ.Χ. αιώνα που είναι ο χρυσούς αιώνας του μοναχισμού. Βρίσκεται ήδη σε άνθηση ο μοναχισμός στο Βυζάντιο· έχει παγιωθεί

το κοινοβιακό σύστημα στην μοναστική πολιτεία, εν αντιθέσει με τους 4ο και 5ο αιώνα που ο μοναχισμός στην Σιναϊτική Χερσόνησο και γενικότερα στην Εγγύς Ανατολή απαντάται με την μορφή μεμονομένων ασκητών. Μιλάμε δηλαδή για μια λαμπρά περίοδο του μοναχισμού. Μία αντιξοότητα, βέβαια, που αντιμετώπισε η Εκκλησία, κυρίως στην περιοχή της Παλαιστίνης, την εποχή δράσεως του Αγίου μας είναι ο όψιμος Ωριγενισμός, κύριος εκφραστής του οποίου ήταν ο Ωριγενιστής Πατριάρχης Ιεροσολύμων Μακάριος. Ο όψιμος ωριγενισμὸς, λοιπόν, είναι ἡ μόνη ηχηρή παραφωνία στην εποχή ακμής του μοναχισμού που ζει ο Άγιος.

Το γεγονός πως ασκήτευσε σε μια περιοχή που ήκμασε και εδραιώθηκε ο μοναχισμός πώς αποτυπώνεται στη δική του ασκητική πορεία;

Υπήρχαν πολύ στέρεες πνευματικές βάσεις στον Σιναϊτικό μοναχισμό τον 6ο αιώνα. Ο κοινοβιακός μοναχισμός που είχε ήδη καθιερωθεί από τον Όσιο Παχώμιο, η ζωή του Αγίου Ιωάννου κατά τα πρώτα έτη της μοναχικής του αποταγής πλησίον φημισμένου και εναρέτου Γέροντος και η ενδελεχής μελέτη των Καππαδοκών Πατέρων αποτελούν τα πνευματικά εφόδια και εχέγγυα με τα οποία ο Άγιος διαμόρφωσε την πνευματική του πορεία.

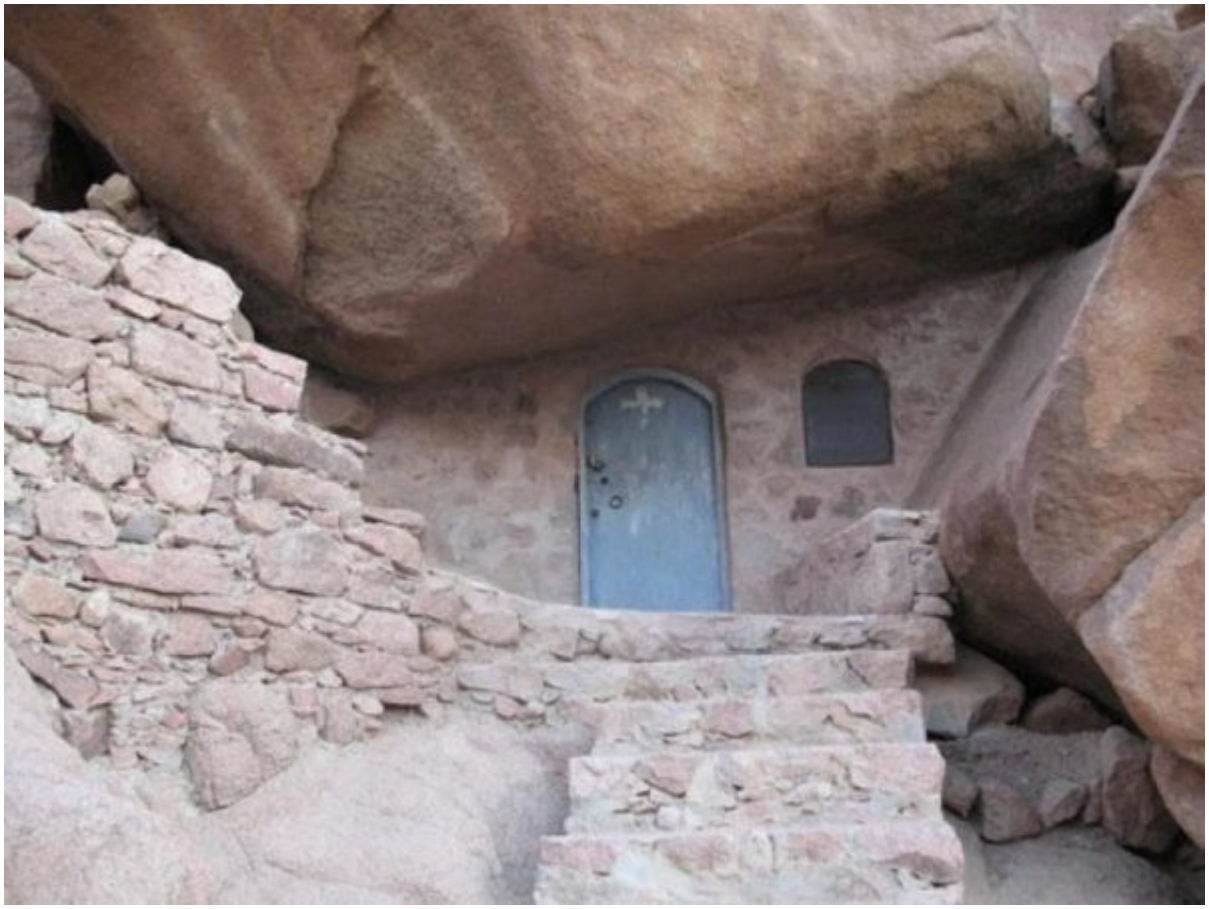

Το σπήλαιο που ασκήτευσε ο Άγιος Ιωάννης στο όρος Σινά

Θεωρείτε πως εμπλουτίζει την παράδοση των προγενεστέρων ή απλά την συνεχίζει;

Οι Πατέρες της Εκκλησίας σε κάθε εποχή κηρύττουν τον Λόγο του Θεού, συγγράφουν ιερά κείμενα και καθοδηγούν πνευματικώς το πλήρωμα της Εκκλησίας ως καταστάλλαγμα της ασκητικής τους πολιτείας. Η Αλήθεια εδηλώθη άπαξ επί του Σταυρού του Κυρίου. Τόσον η Αγία Γραφή όσο και όλη η Πατερική Γραμματεία δεν αποτελλούν αύξηση ή βελτίωση της Αληθείας. Αυτό αποτελεί θεολογική πλάνη. Η ίδια η Αλήθεια ούτε αυξάνει ούτε μικραίνει, διότι είναι ταυτόσιμη με την Θεία πραγματικότητα. Η Εκκλησία δηλαδή προκόπτοντας μέσω των Πατέρων της στην χαρισματική γνώση της αληθείας, ζει το φαινόμενο της αυξήσεως όχι της Αληθείας, αλλά της εμπειρίας της Αληθείας. Υπ΄αυτό το πρίσμα ο Άγιος Ιωάννης δια της ζωής του και των κειμένων του προσθέτει στην εμπειρία της Αληθείας της Εκκλησίας.

Ο π. Χριστόδουλος Κοκλιώτης

Κορυφαίο έργο του αποτελεί η «Κλίμακα», η οποία μάλιστα έχει πολύ μεγάλη απήχηση μέχρι τις μέρες μας τόσο στους ιερείς όσο και στους πιστούς. Τι περιγράφει σε αυτό το μνημειώδες έργο;

Ο συγγραφέας μας, ο όσιος Ιωάννης, ο ηγούμενος της Μονής του Σινά έλαβε γράμμα από τον Ιωάννη, ηγούμενο της Μονής Ραϊθούς με το οποίο του ζητούσε να καταγράψει λόγους πνευματικούς και συμβουλές για την ασκητική ζωή. Ο Άγιος Ιωάννης τότε, σε απάντηση αυτού του αιτήματος έστειλε ένα σύγγραμμα το οποίο ονόμασε “Κλίμαξ Θείας Ανόδου”. Αυτός ο Λόγος ο Ασκητικός ο επονομαζόμενος “Πλάκες Πνευματικές” είναι οι συμβουλές του Ιωάννου του Σιναΐτου προς τον Ιωάννη και τους Μοναχούς του. Αυτή είναι η γνωστή σε μας «Κλίμαξ». Αυτό το σύγγραμμα παραμένει έως τις μέρες μας ένας πνευματικός φάρος για τους

Μοναχούς αλλά και για όλους τους Χριστιανούς που ποθούν την κατά Χριστόν ζωή. Το βιβλίο είναι διαιρεμένο σε τριάντα κεφάλαια – “Λόγους” οι οποίοι εξηγούν τις διάφορες αρετές, και ξεκινώντας από τα χαμηλότερα, ανεβάζουν κλιμακωτά στα ψηλότερα. Κάθε κεφάλαιο-Λόγος είναι σαν βαθμίδα (σκαλοπάτι) η οποία ανεβάζει τον Χριστιανό ολοένα και πιο ψηλά στην κλίμακα των αρετών. Τα τριάντα αυτά κεφάλαια, έχουν ως εξής:

1. Περί αποταγής
2. Περί απροσπαθείας
3. Περί ξενιτείας
4. Περί υπακοής
5. Περί μετανοίας
6. Περί μνήμης θανάτου
7. Περί του χαροποιού πένθους
8. Περί αοργησίας
9. Περί μνησικακίας
10. Περί καταλαλιάς
11. Περί πολυλογίας και σιωπής
12. Περί ψεύδους
13. Περί ακηδίας
14. Περί γαστριμαργίας
15. Περί αγνείας
16. Περί φιλαργυρίας
17. Περί αναισθησίας
18. Περί ύπνου και προσευχής
19. Περί αγρυπνίας
20. Περί δειλίας
21. Περί κενοδοξίας
22. Περί υπερηφανείας
23. Περί λογισμών βλασφημίας
24. Περί πραότητος και απλότητος
25. Περί ταπεινοφροσύνης
26. Περί διακρίσεως
1. Περί διακρίσεως λογισμών και παθών και αρετών
2. Περί διακρίσεως ευδιακρίτου
3. Σύντομος ανακεφαλαίωσις των προηγουμένων
27. Περί ησυχίας
1. Δια την ιεράν “ησυχίαν”, την ψυχικήν και την σωματικήν
2. Περί διαφοράς και διακρίσεως ησυχιών

28. Περί προσευχής
29. Περί απαθείας
30. Περί αγάπης, ελπίδος και πίστεως

Ποια είναι η θεολογία που απορρέει μέσα από την Κλίμακα;

Μπορούμε να πούμε πως η θεολογία της Κλίμακας είναι θεολογία μετανοίας και δακρύων. Ταυτοχρόνως όμως η Κλίμακα είναι και ένα προϊόν επισταμένης έρευνας και θεολογικής μελέτης, γεγονός που αποδεικνύεται από την πρόσβαση του Αγίου Ιωάννη σε πρωτογενείς πηγές της εποχής του. Τα εγχειρίδια με τα οποία εργάζεται προέρχονται τόσο από τη βιβλική όσο και από την πατερική γραμματεία εν γένει. Οι αναφορές σε βιβλικά αποσπάσματα γίνονται άλλοτε αυτολεξεί και άλλοτε με περιγραφικό τρόπο, δείχνοντας με αυτήν τη μέθοδο ότι ο συγγραφέας της Κλίμακας έχει αφομοιώσει πλήρως το υλικό του και το χρησιμοποιεί αναλόγως με τον σκοπό του. Βασική πηγή για τον Ιωάννη είναι τα Αποφθέγματα των Πατέρων, το γνωστό Γεροντικό, από το οποίο αντλεί και τις περισσότερες πληροφορίες για τα ασκητικά του θέματα. Ονόματα όπως του Μεγάλου Αντωνίου, Μακαρίου Αιγυπτίου, Ιωάννη Κασσιανού, Μάρκου Μοναχού , Διάδοχου Φωτικής και των Γαζαίων πατέρων, άλλοτε αναφέρονται ρητά και άλλοτε υπονοούνται μέσα από τη διδασκαλία τους. Πιθανή εξάρτηση υπάρχει και από τον άγιο Διονύσιο Αρεοπαγίτη. Αδιαμφισβήτητη είναι η εξάρτηση του Ιωάννη από την Καππαδοκική σκέψη και ειδικότερα από τον Γρηγόριο τον Θεολόγο, του οποίου το όνομα αναφέρεται άλλοτε ρητώς και άλλοτε αναγνωρίζεται από τις αναφορές στη διδασκαλία του. Επίσης η διδασκαλία του Γρηγορίου Νύσσης περί της επέκτασης στην γνώση του Θεού είναι οικεία στον Σιναΐτη πατέρα. Επίσης, θα πρέπει να τονίσουμε ότι, η κλίμακα, αποτελεί το μοναδικό σύγγραμμα του Αγίου Ιωάννου. Όπως η λέαινα γεννά ένα νεογνό, έτσι και ο Αγιός μας εγέννησε ένα, αλλά λέοντα!

Πως το έργο αυτό επηρεάζει τον σύγχρονο άνθρωπο;

Υπάρχουν προβληματισμοί, ερωτήματα, αδιέξοδα, σε όλες τις εποχές που είναι σταθερά και άλλα που είναι μεταβαλλόμενα ανάλογα με τα κοινωνικά δεδομένα της κάθε εποχής. Σταθεροί προβληματισμοί, διαχρονικοί δηλαδή είναι λόγου χάριν τα υπαρξιακά ερωτήματα. Πώς δημιουργηθήκαμε, ο φόβος του θανάτου και άλλα παρόμοια. Η Ορθόδοξη θεολογία μας διδάσκει πως ο Θεός βρίσκεται επέκεινα παντώς χρόνου. Επειδή, λοιπόν, η κλίμακα όπως και ολόκληρη η πατερική γραμματεία είναι έργα θεόπνευστα και αποτελλούν το καταστάλαγμα ασκητικών πόνων και ιδρώτων, αποτελλούν πνευματικό καταφύγιο για τους ανθρώπους κάθε εποχής. Για αυτό και μέσα από τις 30 βαθμίδες της Κλίμακος ο σύγχρονος άνθρωπος βρίσκει παραμυθία, αλλά και απαντήσεις στους προβληματισμούς και στα αδιέξοδα που γεννά η αμαρτία και η αποστασία από τον Θεό .

Ο άνθρωπος όμως σήμερα ζει σε μια απαιτητική κοινωνία η οποία, πολλές φορές, βλέπουμε να τον απομακρύνει από το ήθος που προβάλλει η διδασκαλία της Εκκλησίας μας. Ποια πιστεύετε πως είναι η κλίμακα που μπορεί να βγάλει τον άνθρωπο του 21ου αιώνα από τα αδιέξοδα και πολλές φορές και την ίδια την παρακμή;

Η κοινωνία είμαι και εγώ. Η κοινωνία απομακρύνει τον άνθρωπο από το ήθος της Εκκλησίας σημαίνει πως ΕΓΩ απομακρύνομαι από το ήθος και από τον τρόπο ζωής που μου προβάλλει. Επειδή κατανοώ την λογική του ερωτήματός σας θα σας απαντήσω πως η κλίμακα των αρετών, όπως την παρουσιάζει ο Σιναϊτης Πατέρας, αποτελεί και την κλίμακα εξόδου από την παρακμή. Όμως, επειδή και το πρώτο σκαλοπάτι της κλίμακας αυτής έχει κάποιο ύψος, υπάρχει μία βοηθητική κλίμακα την οποία πρέπει να χρησιμοποιεί για να ανέβει στο πρώτο σκαλοπάτι και η οποία θα τον συνοδεύει στην άνοδό του σε όλες τις βαθμίδες της Κλίμακας έως και την τριακοστή. Αυτή η βοηθητική κλίμακα έχει τρεις βαθμίδες. Πρώτον Κλειστό στόμα, δεύτερον Ελεήμονα χέρια και τρίτον Συμμετοχή στην μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας.

Μορφές ασκητών Πατέρων της Εκκλησίας, όπως αυτή του Αγίου Ιωάννη, θεωρείτε πως καλλιεργούν το ζήλο σε νέους ανθρώπους που θέλουν να ακολουθήσουν τον μοναχισμό στις μέρες μας;

Σαφώς και τον καλλιεργούν. Η Φιλοκαλία και η Κλίμαξ του Ιωάννου είναι τα βιβλία εκείνα που θα βρει κανείς στο κελλί κάθε μοναχού. Άρα και το εντρύφημα κάθε υποψηφίου μοναχού. Τόσον οι Πατέρες των πρώτων αιώνων όσο και οι σύγχρονοι ασκητές λ.χ. ο Άγιος Παΐσιος, ο Άγιος Πορφύριος και άλλοι, αποτελούν τους συνεχόμενους κρίκους μιας αδιάσπαστης αλυσίδας. Δεν υπάρχουν παλαιοί και νέοι Πατέρες . Όπως και η θεολογία τους δεν διαιρείται σε Πατερική και μετά-

Πατερική. Έτσι λοιπόν συγγράμματα όπως αυτά σαν την Κλίμακα του Αγίου Ιωάννου θερμαίνουν τον πόθο της αφιερώσεως. Ο Άγιος μας να πρεσβεύει στον Κύριο να φωτίζει ψυχές νεανικές να ακολουθούν, στην αδιάφορη πνευματικά εποχή μας, τον μαρτυρικό βίο της μοναχικής αφιερώσεως. Όπου άλλωστε ανθεί ο μοναχισμός ανθούν και οι κοινωνίες.

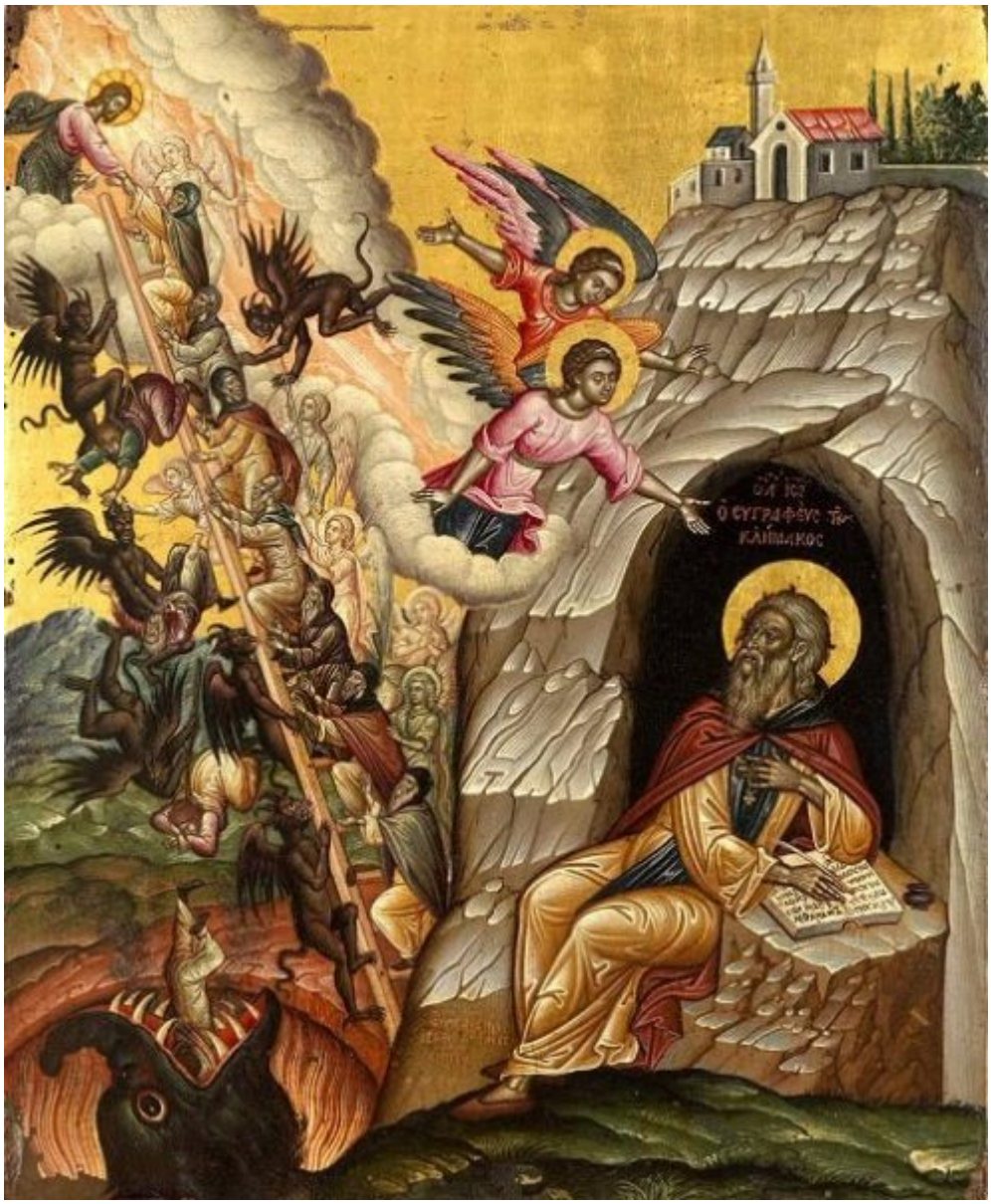

“Όπως η λέαινα γεννά ένα νεογνό, έτσι και ο Αγιός μας εγέννησε ένα, αλλά λέοντα”